

УДК 727.3

Кіщенко А.О., к.арх., доцент Щербаков О.В.,
Київський національний університет будівництва і архітектури

СПРЯМОВАНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Розглядаються питання, що виникають при формуванні вищих навчальних закладів(ВНЗ) культури і мистецтв. Формулюється концепція і визначається спрямованість організації простору такого типу будівель. Наводиться інтерпретація типологічної планувальної схеми вищого навчального закладу на прикладі існуючого об'єкту –архітектурного факультету Київського національного університету будівництва і архітектури.

Ключові слова: завдання, типологія, нормативна база, концепція, спрямованість, сегмент і проектування вищих навчальних закладів культури і мистецтв.

Культурний розвиток це один з головних факторів становлення людини. Важливою складовою засвоєння культури – є навчання. Оскільки культурний рівень не набувається біологічним шляхом, кожне покоління відтворює його і передає нащадкам. Цей процес - основа соціалізації. В результаті засвоєння цінностей, вірувань, норм, правил і ідеалів відбуваються розвиток особистості дитини і регулювання її поведінки. Якби процес соціалізації припинився в масовому масштабі, це привело б до загибелі культури, яка виховує особистості членів суспільства. Тому, засвоєння культури це невід'ємна частина існування людини.

В історичному розвитку цивілізації архітектура, як вид мистецтва, всюди і завжди грала помітну роль. Мистецтво архітектури - відповідає не тільки утилітарним запитам суспільства, але вирішує також питання естетики. З усіх мистецтв, тільки зодчество дає можливість синтезувати в собі всі інші види мистецтв. В сучасній архітектурі використовуються новітні досягнення науково-технічного прогресу, які надають фахівцям нові можливості для здійснення найсміливіших творчих задумів.

Тому проектування навчального закладу - є складним і цікавим завданням, призначеним задовольнити потреби культурної еволюції та сформувати нову генерацію спеціалістів, володіючих існуючими надбаннями в галузі архітектури. Виходячи з вище наведеного, варто зазначити, що в Україні існує не достатня кількість ВНЗ культури і мистецтв, особливо у регіонах віддалених від центру[4]. Основу контингенту для данного типу будівель складає молодь віком 16-35 років.

Названі ВНЗ можуть поєднувати в собі багато сегментів, таких як: учбовий, освітянський, бібліотечний, спортивний, видовищний, виставковий, харчування, медичний, адміністративний та господарський[3].

Учбовий сегмент виконує основну функцію будівлі й включає до себе:

- лекційні аудиторії;
- аудиторії групових занять;
- аудиторій для креслення і дипломного проектування;
- лабораторії;
- аудиторії для малювання та скульптури;
- складські приміщення при аудиторіях.

Освітянський сегмент своїм складом схожий на учбовий, але спрямований на довузівську і післявузівську підготовку:

- групи підвищення кваліфікації кадрів;
- аудиторії для проведення семінарів, лекцій та презентацій;
- підготовчі групи абітурієнтів.

Бібліотечний сегмент включає в себе:

- читальні зали для студентів і викладачів;
- групу приміщень книгосховища;
- службово-виробничі приміщення;
- каталог;
- групу приміщень для співробітників бібліотеки.

Спортивний сегмент складається з наступних приміщень:

- кімнати для обслуговування відвідувачів секцій;
- спортивні зали (універсальний та спеціалізовані);
- приміщення для обслуговування глядачів спортивних змагань.

Видовищний сегмент складається з приміщень для відпочинку, а саме:

- групи кімнат для обслуговування відвідувачів;
- приміщення для розваг (клуби за інтересами);
- актовий зал;
- приміщення для забезпечення кінопоказу, звуку та світла;
- групи приміщень для обслуговування артистів;
- складські приміщення;
- репетиційні.

Виставковий сегмент складається з площ для експонування та зберігання предметів мистецтва і включає в себе:

- групи приміщень для обслуговування відвідувачів експозиції;
- виставкові зали;
- запасник;
- групи кімнат для персоналу.

Сегмент громадського харчування може проектуватись, як кафе, ресторан, столова або різні їх поєднання і включає в себе:

- приміщення для обслуговування відвідувачів;
- площі для приготування їжі та напоїв;
- кімнати для обслуговуючого персоналу.

Медичний сегмент включає в себе обов'язкові приміщення, такі як:

- кабінет завідуючого здравпунктом і чергової сестри;
- процедурну;
- групу кабінетів лікарів(стоматолог, фізіотерапевт, терапевт.)

Адміністративний сегмент є ключовою частиною таких типів будівель, і складеться з:

- приміщення вченої ради;
- канцелярії;
- відділу аспірантури;
- профкому;
- відділу кадрів;
- приміщення деканату;
- групи приміщень ректорату;
- приміщення кафедр;
- бухгалтерії;
- архіву.

Господарський сегмент включає в ВНЗ технічні приміщення (бойлерну, вентиляційні, електрощитові, водозабірні та ін.).

Вибір ділянки під забудови навчального закладу здійснюється з врахуванням його транспортної доступності і очікуваної кількості відвідувачів. У складі цієї ділянки передбачаються такі зони:

- площа перед головним входом;
- територія для відпочинку(пішохідні доріжки, озеленення, малі архітектурні форми);
- майданчики для стоянки автомобілів;
- господарська зона, ізольована від відвідувачів;
- майданчики для сезонних дозвільних заходів;
- паркова зона;
- проїзди для транспорту.

Функціональна структура ВНЗ культури і мистецтв складеться в першу чергу із основних функціональних процесів вказаних раніше сегментів, а саме: лекційних та групових аудиторій, читального, спортивного, актового, виставкового, харчувального залів, приміщення ректорату, здравпункту, і технічних приміщень.

Названі основні функціональні процеси в малих вузах(до 5000 студентів)[4] організовуються за допомогою типологічної планувальної схеми ВНЗ де головним елементом є інформаційно-розподільчий простір.

Ця планувальна схема формувалася великий проміжок часу. Перші навчальні заклади (жрецькі школи, школи писарів та ін.) у Стародавньому Єгипті, Вавілоні, Ассирії знаходилися при храмах. В основних давньогрецьких учбових закладах - палестрах і гімнасіях головною частиною і композиційним ядром був прямокутний замкнутий перістильний двір, в який виходило декілька приміщень. З розвитком освіти в середньовічній Європі та появою вищих учбових закладів, створювалися спеціальні будівлі. Більшість закладів(особливо великих) за своїм виглядом і плануванням були близькі монастирям: основні (великий учбовий зал, капела) і побутові (трапезна, кухня, спальні) приміщення були згруповані навколо двору, оточеного критими галереями. Таке розташування основних приміщень довкола внутрішнього двору з критими галереями було в Європі традиційним аж до 17 ст. З ускладненням навчального процесу зросла кількість аудиторій, серед яких з'явилися і з амфітеатральним розташуванням місць. Для більшості закладів створювалися невеликі одноповерхові будівлі з декількома класами. В країнах мусульманського Сходу основним учбовим закладом було медресе. Розвиток типів будівель медресе до початку 20 ст. йшло повільно: заклади часто розміщувалися при монастирях або будувалися з використанням традиційних для них композиційних рішень(прямокутні в плані будівлі, з великим внутрішнім двором, в який виходять всі приміщення).

Найбільш розвиненим типом учбових закладів у Росії була гімназія: зазвичай монументальний двох-триповерховий будинок з фасадом, прикрашеним портиком або пілястрами, вестибюлем і парадними сходами по поперечній осі, актовим залом на 2-му поверсі і коридорами з двостороннім розташуванням класів. Установи закритого типу включали ще приміщення пансіонату.

Університети та інститути, побудовані в 2-й частині 18ст. - 19ст., мають, як правило, характерний для громадських будівель епохи класицизму П-подібний план із зверненням до вулиці курдонером, підкреслений портиком центральний об'єм і коридорний тип планування. Подібна композиція вищих навчальних закладів іноді застосовувалася і пізніше. Диференціація наук і спеціалізація навчання, значно зросше технічне оснащення навчального процесу призвели до виникнення великих закладів, розміщених в декількох багатоповерхових корпусах. У 20 ст. набули поширення два основних прийоми композиції об'ємно-просторового вирішення будівлі вузу: перший - в єдину будівлю і,

другий - композиція з декількох окремих корпусів, іноді згрупованих навколо центрального ядра - площі-форуму[1].

У СРСР масове будівництво учбових закладів почалося з 2-ої половини 1920-х р. Для ВНЗ 20х-30х р. характерні раціональність, нерідко асиметричність планування, чіткість поділу на функціональні блоки і корпуси, розташування учбових приміщень по одній стороні широких світлих коридорів. Величезний розмах будівництва інститутів і університетів в 1930-х р. зажадав переходу до їх типового проектування. Було розроблено декілька типових проектів 2-4-поверхових, компактних по композиції ВНЗ з однобічним розташуванням класів уздовж коридору. Принципи типізації та диференціації навчального закладу за профілем і кількістю студентів отримали подальший розвиток у 2-й половині 1950-1970-х рр. Вузи малі і середні будують зазвичай за типовими проектами, передбачають протяжні «лінійні» корпуси, квадратний у плані об'єм з внутрішнім двором, або систему примикань один до одного компактних блоків. Великі (на 5-10 тис студентів) і найбільші вузи (понад 10 тис студентів) будуються зазвичай за індивідуальними проектами, являючи собою комплекс диференційованих за призначенням будівель (корпуси кафедр, факультетів, лабораторій, аудиторій та спорту)[2].

При проектуванні вітчизняних ВНЗ використовується обширна вітчизняна нормативна база:

СНиП 2.08.02-89 Громадські будівлі та споруди;

СНиП II-68-78 «Вищі Навчальні Заклади»

СНиП 2.08.02-89 «Проектування вищих навчальних закладів і інститутів підвищення кваліфікації» довідковий посібник;

СНиП 2.08.02-89 «Проектування навчальних комплексів і центрів» довідковий посібник;

ДБН В. 2. 2.-3-97 Будинки і споруди. Будинки та споруди навчальних закладів.

Виходячи з вище наведених положень формулюється концепція організації ВНЗ культури і мистецтв. Вона полягає у використанні інформаційно-розподільчого простору типологічної планувальної схеми. Цей елемент є головним простору закладу, навколо якого поєднується простір усіх функціональних сегментів. Саме інформаційно-розподільче приміщення в першу чергу визначає композицію і спрямованість формування будівлі, яка проектується.

Концепція дозволила дати нижче викладену автором існуючу інтерпретацію типологічної планувальної схеми ВНЗ культури і мистецтв в конкретному проекті з урахуванням його завдання(потужності, складу і площі приміщень, а також топоніміки ділянки будівництва), а саме архітектурного



Рис. 1. Інформаційно-розподільчий простір архітектурного факультету.

факультету КНУБА на вул. Івана Клименка 2, у м. Київ, що являє собою наступну просторову організацію(рис. 1).

Земельна ділянка площею 0,6 га має спокійний рельєф, який представляє собою рівнину. Перевагами території є знаходження поряд з основними магістралями Києва, доступність громадського транспорту (тролейбус, автобус, маршрутне таксі), наближеність паркової зони, що слугує місцем відпочинку студентів. Генпланом передбачено чітке зонування території з врахуванням санітарно-гігієнічних та

протипожежних вимог, транспортних та інженерних комунікацій. Використовуються вже існуючі в

КНУБА в'їзди на ділянку з паркінгом; рекреаційною зоною; спортивною зоною, що включає в себе стадіон, та бігові доріжки.

Будівля Архітектурного факультету має учбовий, освітянський, бібліотечний, виставковий, адміністративний, господарський сегменти, що поєднуються між собою головним комунікаційно-розподільчим ядром – трьоповерховим атриумом, який починається на першому поверсі. Спортивний, видовищний, харчувальний та медичний сегменти є загальними для всіх факультетів КНУБА.

Комунікаційно-інформаційне ядро являє собою великий хол з основними сходами та ліфтом. Для зручності відвідувачів в ньому розміщено, виставкову зону та місця для відпочинку, що мають верхнє освітлення. Прикрасою цього атриуму є тераси, які виходять на три рівня коридорів кожного поверху.

Виразність фасадів досягається метричною(по горизонталі) і ритмічною (по вертикалі) повторюваністю учбових класів для проектування, малювання,

викладацьких приміщень і сходових клітин. Часткове включення до композиції коричневого кольору вдало підкреслює цей метр і ритм.

Таким чином, розглянутий вище процес формулювання концепції і втілення її в наведений проект дає відповідь на розглянуті аспекти, що може представляти собою спрямованість формування ВНЗ культури і мистецтв, які продовжують історичний шлях їх становлення.

Література:

1. Г.Н. Цытович. «Политехнические институты: обзор» /.- М. : [б. и.], 1974. 2.
2. Г.Н. Цытович. «Учебные корпуса политехнических институтов : обзор» /.- М. : [б. и.], 1974.
3. В.В. Адамович, Б.Г. Бархин, В. А. Варезкин и др./Под общ. Ред. И.Е. Рожина, А.И. Урбаха. «Архитектурное проектирование общественных зданий и сооружений: Учебник для вузов - 2-е изд., перераб. и доп.»/- М: Стройиздат, 1984г.
4. Л.М. Ковальский, Г.Л. Ковальска. «Архітектура вищих навчальних закладів» Університети 3-го тисячоліття /.- К.: Основа, 2011.

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы, возникающие при формировании высших учебных заведений (ВУЗ) культуры и искусств. Формулируется концепция и определяется направленность организации пространства данного типа зданий. Приводится интерпретация типологической планировочной схемы высшего учебного заведения, на примере существующего объекта - архитектурного факультета Киевского национального университета строительства и архитектуры.

Ключевые слова: задача, типология, нормативная база, концепция, направленность, сегмент и проектирования высших учебных заведений культуры и искусств.

Abstract

The questions that arise during the formation of the higher education institutions (HEI) culture and the arts. Formulated the concept and organization of space is determined by the direction of this type of buildings. The interpretation of the planning scheme typology of higher education, the example of an existing facility - the Faculty of Architecture of the Kiev national university of construction and architecture.

Keywords: task typology, the regulatory framework, concept, direction, design segment and higher educational institutions of culture and the arts. Keywords: task typology, the regulatory framework, the concept and design of the segment of higher educational institutions of culture and the arts.